

Організаційно-методичні напрями проведення судово-економічних експертиз

Одарка Чабанюк

Канд. екон. наук, доц., Львівський НДІСЕ, Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0884-3515>, e-mail: odarka.indise@ukr.net

Розглянуто порядок призначення та проведення судових економічних експертиз, узагальнено підстави для проведення експертизи відповідно до чинного законодавства, акцентовано увагу на важливості надання документів первинного обліку та актів попередніх перевірок.

Ключові слова: *судова економічна експертиза; судовий експерт; первинні документи; висновок експертного дослідження.*

Organizational and Methodological Directions for Conducting Forensic Economic Examinations

Odarka Chabaniuk

The paper studies the process of appointing and conducting forensic economic examinations. It provides a summary of the legal basis for conducting such an examination under current legislation. Attention is drawn to the importance of providing primary accounting documents and preliminary audit reports.

Keywords: *forensic economic examination; forensic expert; primary documents; expert research conclusion.*

Багато підприємств і пересічних громадян з різних причин втягуються в судові процедури — від адміністративних конфліктів до кримінальних справ через значні фінансові втрати. У таких випадках проведення кваліфікованим фахівцем економічної експертизи є оптимальним заходом для захисту в суді. Посада судового експерта-економіста є унікальною, оскільки вимагає специфічних навичок і особливостей. З одного боку, експерт аналізує, використовуючи спеціальні знання з бухгалтерського обліку, оподаткування та фінансів, первинні документи, проводить наукові дослідження для встановлення фактів, які мають значення у судовому процесі. З іншого, під час надання свого висновку він отримує статус процесуального учасника, у своїй професійній діяльності поєднуючи функції експерта, дослідника та процесуального учасника [1].

Призначення судових експертиз і проведення експертних досліджень для судових експертів державних спеціалізованих науково-дослідних установ судових експертиз Міністерства юстиції України та атестованих судових експертів, що не є працівниками таких установ, регулює Кримінальний процесуальний, Цивільний процесуальний, Господарський процесуальний кодекси України, Кодекс України про адміністративні правопорушення, Кодекс

адміністративного судочинства, Митний кодекс, а також закони України «Про судову експертизу», «Про виконавче провадження» та іншими нормативно-правовими актами з питань судово-експертної діяльності. Процедuru призначення та проведення експертиз регламентують Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень, а також Науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень [2]. Це стає необхідним, коли висновок експерта не може замінити інші засоби доказування. У випадку наявності суперечливих доказів у справі, суд може призначити судову економічну експертизу для їх оцінки. Недопустимим є постановка експерту правових питань, які належать до компетенції суду (наприклад, питання про вину особи).

Відповідно до чинного законодавства, експертизи проводять на підставі процесуального документу про призначення експертизи, який складає уповноважена на це особа (орган), або на підставі договору з експертом або експертною установою, укладеного за письмовим зверненням особи, коли це передбачено законом. У цьому документі обов'язково зазначають реквізити особи, номер справи або кримінального провадження, або посилання

на статтю закону, якою передбачено надання висновку експерта, перелік питань, що підлягають вирішенню, а також об'єкти, що підлягають дослідженню. У випадках, які не передбачені законом, проводять експертне дослідження на підставі договору з експертом або експертною установою, укладеного за письмовою заявою замовника (юридичної або фізичної особи). У цій заяві (листі) обов'язково зазначають реквізити замовника, перелік питань, які підлягають розв'язанню, а також об'єкти, що надають для дослідження.

Разом із документом про призначення експертизи або залученням експерта, експертів слід надати бухгалтерські документи, що містять вихідні дані, необхідні для вирішення поставлених завдань. Такі документи можуть містити прибуткові та видаткові накладні, податкові накладні, ордери, звіти матеріально відповідальних осіб, картки складського обліку, касові звіти, матеріали інвентаризації, акти ревізій, табелі, наряди, акти приймання виконаних робіт, трудові договори, розрахункові платіжні відомості, виписки банку, платіжні доручення і вимоги платіжні інструкції, договори про матеріальну відповідальність, накопичувальні (оборотні) відомості, журнали-ордери, меморіальні ордери за балансовими рахунками, головні книги, реєстри податкових накладних, податкові декларації, баланси та інші первинні і зведені документи бухгалтерського обліку та звітності.

Якщо бухгалтерський облік ведуть у формі електронно-обчислювальних записів, експерту надають роздруковані версії реєстрів бухгалтерського та податкового обліку, які обов'язково повинні бути завірені у встановленому порядку. Додатково (на вимогу експерта) ці дані можуть бути представлені йому на електронних носіях інформації. У разі, якщо експертизу призначають із метою перевірки висновків документальної ревізії, у документі про призначення експертизи (залучення експерта) чітко вказують, які саме висновки і з яких причин викликають сумнів (наприклад, суперечать іншим матеріалам справи, мають недостатню обґрунтованість, надані фінансовими інспекторами тощо). За потреби у визначенні, які саме документи мають бути передані експерту для дослідження у конкретному випадку, рекомендують звернутися за консультацією до експерта-економіста.

Для проведення досліджень важливо надати оригінали документів або належним чином завірені якісні копії. Документи мають бути систематизовані в хронологічному порядку за відповідними періодами, підшиті, прошнуровані та пронумеровані. Під час проведення експертиз в експертних установах організаційне та матеріально-технічне забезпечення їх виконання, а також контроль за своєчасним проведенням та дотриманням законів і нормативно-правових актів із питань експертизи покладено на керівника установи. Якщо експерт здійснює судово-експертну діяльність у складі юридичної особи, яка не є державною спеціалізованою установою, організаційне та матеріально-технічне забезпечення виконання експертиз і контроль за їх проведенням покладено на її керівника.

Отже, для проведення експертиз і досліджень важливо мати оригінали документів або їх якісні завірені копії, що систематизовані й пронумеровані в хронологічному порядку. Організаційне та матеріально-технічне забезпечення проведення експертизи покладено на керівників експертних установ або організацій, що відповідають за її виконання. Для експертів, які не працюють у державних установах, важливо дотримувати вимоги відповідних інструкцій та нормативно-правових актів, щоб забезпечити проведення експертизи на високому професійному рівні та з урахуванням вимог законодавства.

Перелік джерел посилання

1. Воронко Р. М., Чабанюк О. М., Чік М. Ю., Воронко О. С. Особливості судово-бухгалтерської експертизи та окремі питання її нормативно-правового регулювання. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету*. 2022. Вип. 67. 92 с. DOI: 10.36477/2522-1205 DOI: 10.36477/2522-1205-2022-67 (дата звернення: 01.03.2024).
2. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : наказ Міністерства України від 08.10.1998 р. № 53/5 (зі змін та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98> (дата звернення: 01.03.2024).